

Oppgave i TM2006
Jesus Kristus i Bibelen, bekjennelse og
kontekst
Av Konrad Helliesen

Oppgaveordlyd:

Gjør rede for og forklar læren om jomfrufødselen. Drøft denne lærens betydning for forståelsen av Jesu død.

Fjellhaug Internasjonale Høgskole

Høst 2021

1 Innledning

Jomfrufødselslæren har lenge vært under press som historisk faktum, den har også blitt benyttet på ulikt vis innen systematisk teologi som forutsetning og bærer av sterke teologiske motiver. Også innen såkalt konservativ teologi finner vi ulike vektlegginger av jomfrufødselslæren. Min problemstilling i denne oppgaven vil være: Hvor viktig er jomfrufødselslæren for kristen tro og dermed for forståelsen av frelseslæren? Jeg vil utvikle et forsvar for følgende tese: Jomfrufødselen tjener først og fremst som en forklaring, avgrensning og tillegg til fundamentaldogmet om inkarnasjonen. For å gjøre dette vil jeg utføre en historisk undersøkelse av jomfrufødselsdogmets opprinnelse og deretter bruke både resultatene fra en slik undersøkelse, bibeltekster og kirkehistoriske tekster til å drøfte viktigheten av læren for kristen tro.

Men aller først vil vi se litt på de ulike metodiske tilnærminger og begrepsavklaringer til et slikt teologisk spørsmål. Drøftingen der vil appliseres på hele oppgaven i den forstand at Del A først vil benytte seg av en ovenfrakristologi for å si litt om hva jomfrufødselen faktisk er og innebærer, i en klassisk forståelse. Deretter vil vi benytte oss av nedenfrakristologi for å drøfte historisiteten til jomfrufødselen. Resultatet fra en slik undersøkelse vil allerede peke på noen svar som kan brukes i del B som omhandler de teologiske implikasjonene av jomfrufødselslæren. Først ved å se på de teologiske implikasjonene og deretter se på hvilke konsekvenser disse får for forståelsen av Jesu død. Her dukker innledningsspørsmålet opp: hvor viktig er egentlig denne læren for den kristne tro?

2 Metode og begrepsavklaring

Det finnes flere tilganger til jomfrufødselen. De to vanligste vil være gjennom (1) en historisk «nedenfra» innfallsvinkel som ikke forutsetter en åpenbaringstro og en adoptiansk forståelse av Jesus og (2) en dogmatisk «ovenfra» innfallsvinkel som forutsetter en åpenbaringstro og Jesu preeksistens og guddommelighet. Tidligere har man operert med rimelig vanntette skotter mellom disse tilgangene, dermed har gjerne tilgangen nedenfra ført til en såkalt lavkristologi, mens tilgang ovenfra har resultert i en høykristologi. Dette skillet kobles igjen med en form for evolusjonistisk syn på dogmene, der de eldste kildene har lavkristologi (adoptianisme), dette gjelder særlig Markusevangeliet, mens Lukas og Matteus har jomfrufødselen, før de senere kildene (Johannes og Paulus) opererer med en høykristologi der Jesus er preeksistent. Slik har man lagd et evolusjonistisk paradigme for den kristologiske teologihistorien. Dette kan avvises ved å vise til Paulus tidlig-daterte brever som også inneholder preeksistens-tanken, dessuten også at Markus opererer med høykristologi.¹

¹ Kärkkäinen 2016: 4; Scaer 1989: 1–20; Bird 2017.

Vi vil allerede nå fastslå at selve begrepet «jomfrufødsel» er misvisende, siden det ikke er selve fødselen eller jomfruen som hverken er poenget eller fokuset, men unnfangelsen uten manns medvirkning, men ved Den Hellige Ånd. «Jomfru» er relevant i den forstand at det impliserer at Jesus er blitt til «uten manns medvirkning». Derfor blir lærepunktet ofte kalt «the supernatural conception» eller «virginal conception» i flere dogmatikker.² Jeg kommer til å bruke flere begreper om hverandre samme betydning siden det ikke finnes noen særlig gode norske begreper for lærepunktet.

Når det gjelder oppgaveformuleringen: «lærens betydning for forståelsen av Jesu død», forstår jeg det som lærens betydning for forsoningslæren og i neste instans for hele frelseslæren (soteriologien). Dette mener jeg er forsvarlig siden forståelsen av Jesu død i en klassisk teologi er bærende for soteriologien.

3 Del A: Hva er jomfrufødselen?

3.1 En kort dogmatisk redegjørelse

Læren om jomfrufødselen finner vi klassisk formulert i den apostoliske trosbekjennelse: «som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria». De to eksplisitte bibelstedene, Matt 1:18 og Luk 1:35 lyder henholdsvis: «hun var med barn, ved Den Hellige Ånd.» og «Den Hellige Ånd skal komme over deg, og Den Høyestes kraft skal overskygge deg.» Begge deler viser at den Hellige Ånd bevirket unnfangelsen. Den hellige ånd blir dermed i denne sammenheng gjerne kalt *causa efficiens*, den skapende årsak, mens jomfru Maria er *materia ex qua*.³ Matt 1:20 bevitner denne sammenhengen: «For det som er unnfanget i henne, er av Den Hellige Ånd.» Denne formuleringen ekskluderer en menneskelig fars bevirking. Gerhard oppsummerer godt: “When we say ‘of Mary,’ the of denotes the substance; when we say of the Holy Ghost, the ‘of’ denotes the operative power”.⁴ Det var altså Gud som selv grep inn i historien og som ble menneske i jomfrufødselen. Johannes sier det kort og godt: «ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο» «Ordet ble kjød». Verbet står i aorist, det skjedde altså i et bestemt øyeblikk – nettopp i unnfangelsen ved Den Hellige Ånd i jomfru Marias morsliv. Vi bemerker oss allerede at det er vanskelig å skille inkarnasjonen og jomfrufødselen fra hverandre. Unnfangelsen var mirakuløs (conseptio miraculosa) og kan bare forklares med henvisning til Luk 1:37: «For ingenting er umulig for Gud.»

² Mueller 1934: 259; Nafzger et al. 2017: 383; O’Collins 1995: 273.

³ Mueller 1934: 259.

⁴ Gerhard u.å.: loc. Cit., §107, i Pieper 1951: 72.

3.2 En historisk redegjørelse og drøfting: Jomfrufødsel-tankens opphav

For å starte en historisk undersøkelse av jomfrufødselen blir problemstillingen følgende: hvordan oppstod tanken om at Jesus ble født ved en guddommelig intervensjon av en jomfru. Vi kan skissere fire løsninger:

1. Tanken har sitt opphav i hellenismen.
2. Tanken har sitt opphav i jødedommen.
3. Tanken har sitt opphav i å dekke sterke teologiske behov.
4. Tanken har sitt opphav i historiske kjensgjerninger.

Vi vil videre skissere de ulike forklaringsmodellene og vurdere disse.

3.2.1 Tanken har sitt opphav i hellenismen.

Denne forklaringsmodellen handler om at: “The legend [jomfrufødselen] probably emerged relatively late in circles of the Hellenistic Jewish community.”⁵

Forklaringsmodellen ble popularisert av Rudolf Bultmann og bygger på at kirken opplevde en hellenisering av teologien i møte med hellenismen. Man kobler barndomsfortellingene om Jesus (Matt 1-2 og Luk 1-2) og hellenske myter sammen som for å vise at Jesus var «guddommelig» eller «opphøyet» liksom både Aleksander den store og Julius Cæsar også sies å ha blitt født av jomfruer.⁶

Man tenker altså at Matteus og Lukas hadde en adoptiansk forståelse av Jesus og så opptrer en redaktør senere og legger til barndomsfortellingene for å kontekstualisere det jødiske budskapet inn i en hellenistisk verden.

Vi vil nevne noen innvendinger mot denne forklaringsmodellen. Scaer svarer som riktig er at: «this claim [om hellenisering] is not without its difficulties, since it presupposes that the church experienced a Hellenization which was not present in the Palestine of Jesus’ day.»⁷ Men det jødiske samfunnet var allerede hellenisert idet kirken oppstod.

Baasland som har undersøkt de relevante gresk-mytologiske paralleller til fødselsfortellingene finner at:

[1] Disse [greske mytene] er aldri ment å skulle fortelle historie og ble heller ikke lest slik.

(...)

⁵ Pannenberg 1977: 142.

⁶ Scaer 1989: 35.

⁷ Scaer 1989: 32.

[2] Gudsbegrepet er et helt annet i disse tekstene.

[3] NT-tekstene bærer også ellers preg av å være blitt til i et palestinensisk (gammeltestamentlig-jødisk) miljø.

[4] I de hellenistiske tekstene er jomfruelighet overhodet ikke noe poeng. De personene som gudene besvangrer, lever allerede i ekteskap.⁸

Det er med andre ord svært usannsynlig at tanken skulle ha sitt opphav i hellenismen. Derimot ledes tanken naturlig inn på hvorvidt jomfrufødselen har sitt opphav i jødedommen.

3.2.2 Tanken har sitt opphav i jødedommen.

Austad forklarer denne opphavsteorien slik:

Det har vært hevdet at tanken om jomfrufødselen rimeligvis har sitt utgangspunkt i Immanuelsprofetien (Jes 7,14; Matt 1,23), og at den fromme fantasi på dette grunnlaget har diktet to ulike legender om Jesu underfulle fødsel – den ene i Matteus-evangeliet og den andre i Lukas-evangeliet.⁹

Det er helt rett at beretningene er utpreget jødiske. Højlund ramser opp typisk jødiske elementer: «[1] Engler som bebuder, hva som skal skje, enten konkret eller i drømmer, [2] befalingen om ikke å være redde, [3] de undrende spørsmål om hvordan dette skal kunne gå til, [4] og den avsluttende lydighet hos de berørte.» [min oversettelse].¹⁰ Flere forfattere regner dette som åpenbart at beretningene er tydelig jødiske.¹¹

Spørsmålet blir likevel: er det bare en from fantasi som har lekt med Jes 7:14? Ifølge Skarsaune burde vi da vente oss at denne profetien fikk større plass i beretningene, men den nevnes jo ikke hos Lukas.¹² Her må det likevel innvendes at det ser ut til at engelens bud til Maria er formet etter nettopp Jes 7:14.¹³ Likevel, det som fortsatt gjør dette resonnementet problematisk er følgende kjensgjerning:

⁸ Baasland 1991: 70 [min nummerering].

⁹ Austad 2012: 96–97.

¹⁰ Højlund 2007: 336 [min oversettelse].

¹¹ Baasland 1991: 70; Skarsaune 1997: 90.

¹² Skarsaune 1997: 90.

¹³ Højlund 2007: 336.

Early Judaism in general “never expected that the promised Messiah would see light in this world by way of supernatural generation; even with regard to Him the Canon held that He was man born of man. Thus Mt. 1.18 signifies an absolute novelty for Jewish thought¹⁴

Vi kan altså regne det som rimelig usannsynlig at denne tanken skulle ha opphav i en jødisk kultur og tro.

3.2.3 Tanken har sitt opphav ved å dekke sterke teologiske behov.

Vi prøver oss så på neste modell: jomfrufødselen ble skapt for å dekke sterke teologiske behov. Med det mener jeg at jomfrufødselen skulle dukke opp som en forklaring for andre dogmer og blir fundamental i relasjon til dem. På bakgrunn av den rike idéhistorien til jomfrufødselen som vi skal se mer på i del B, kan vi skjønne at historisiteten svekkes hvis det ser ut til at jomfrufødselsdogmet blir fundamentalt og bærer av sterke teologiske motiver.

Til dette kommer Baasland med en interessant observasjon:

«Når dette kom med i de eldste trosbekjennelser, markerte man med det noe spesielt kristent. Men jomfrufødselen skyves aldri frem i forgrunnen. Det konstateres bare at det forholder seg slik, og man utnytter ikke dette teologisk. Dette viser med all tydelighet at denne læren ikke springer ut av et teologisk behov.»¹⁵

Når Baasland viser til «de eldste trosbekjennelser» presiserer han i en fotnote at dette gjelder utenfor NT, altså bekjennelsesformuleringer hos Ignatius og hos senere kirkefedre. Problemet er bare at allerede hos nettopp Ignatius finner vi teologiske implikasjoner av jomfrufødselen¹⁶ også hos Justin Martyr¹⁷ og hos Ireneus (ca. 180)¹⁸ finner vi store teologiske implikasjoner av læren om jomfrufødselen. Den blir utnyttet både mot doketisme og ejonittisme for å fremheve Jesu menneskelighet og guddommelighet. Slik fikk læren trolig en plass blant i bekjennelsene også (apostolicum og nikenum).¹⁹

Her er vi altså kommet til et punkt hvor en styrking av historisiteten til jomfrufødselen vil gå på bekostning av den teologiske tyngden til jomfrufødselen. Det øker historisiteten å finne at

¹⁴ Barth 1956: 178, slik det siteres fra Strack-Billerbeck, Kommentar zum N.T. nach Talmud und Midrasch, vol. I, 1922, p. 49.

¹⁵ Baasland 1991: 74.

¹⁶ Kuhner 2017.

¹⁷ Se Dialog med jøden Tryfon, kap. 100.

¹⁸ Pick & Richardson 2019: 451–455.

¹⁹ Austad 2012: 97–100. «Det ligger nær å anta at Matteus- og Lukas-evangeliets tale om Jesu fødsel er kommet med i kirkens bekjennelsesdannelse nettopp på grunn av sin antignostiske front» Austad 2012: 99.

jomfrufødselen ikke dekker noen teologisk behov ved nedskrivning, men heller er svaret på andre presserende spørsmål i nedskrivningsøyeblikket. Her må det sies at Matteus ser ut til å ha skrevet sin beretning som et svar på en tidlig jødisk polemikk om at Jesus var født som et uekte barn. For å svare på dette viser Matteus til Jesu davidiske stamtre hvor bare fire kvinner nevnes og fellestrekket blant dem er: «en «pinlig» omstendighet ved dem». Det var altså flere i det davidiske stamtre som hadde uklare omstendigheter ved sin fødsel, også Jesus var blant dem.²⁰

Hvis vi så vender tilbake til Skarsaunes påstand: en eventuell diktning av Jesu fødsel må «ha vært drevet av en teologisk overbevisning som «krevde» at Josef ikke var Jesu far.»²¹ Kanskje vi finner nøkkelen her? Det er nemlig mye som tyder på det motsatte, at det var teologisk behov for å befeste at Jesus *var* Josefs sønn og dermed virkelig Davids sønn. Skarsaune peker på at hos Ignatius og de fleste kirkefedre blir det sagt at Maria er av Davids ætt (noe hun ikke er).²² Dette gjøres nærmest for å «redde» det teologiske motivet om Jesus som Davids sønn og dermed kunne kalles Messias. Vi ser altså at det er sterke teologiske motiver for å heller kalle Jesus den ekte sønnen til Josef, men dette skjer ikke hos Matteus og Lukas og det styrker dermed historisiteten.

Denne forklaringsmodellen må sies å stå noe sterkere enn de to foregående, men vi avviser den likevel som svak. Vi står dermed igjen med en siste forklaringsmodell:

3.2.4 Tanken har sitt opphav i historiske kjensgjerninger.

På bakgrunn av resonnementene som er ført i de foregående avsnitt, sitter vi nå igjen med en siste sannsynlig forklaring på jomfrufødsel-tankens opphav: det er et historisk faktum at Jesus ble født av jomfru Maria uten manns medvirkning. Vi vil supplere argumentene i det foregående med å ta opp noen siste momenter.

Det var svært risikabelt å påstå at Jesus var født av jomfru Maria uten Josef som far i datidens jødiske miljø. Skarsaune: «Denne fortellingen kan ikke på noe tidspunkt være oppfunnet – til det er den for risikabel, for «belastende» både for Maria og Jesus.»²³ Av to grunner er den belastende og risikabel, vi følger Antti Laato.

- 1) The concept was liable to result in scurrilous rumours, even scoffing and parodic episodes revolving on its sexual aspects.
- 2) Every attempt to explain that God was in some way the agent when a young girl conceived

²⁰ Skarsaune 1997: 90–91.

²¹ Skarsaune 1997: 90.

²² Skarsaune 1997: 91.

²³ Skarsaune 1997: 89.

came too close to Gen. 6:1-4 - the text which explained in ancient Judaism the origin of the demonic world.²⁴

Det var altså tunge argumenter for å droppe å skrive om jomfrufødselen med tanke på alle misforståelser som vil kunne oppstå i møte med beretningen. Dette mener Laato vil forklare hvorfor Johannes ikke tar opp jomfrufødselen i det som ville passet godt inn i hans høykristologi, nettopp for å unngå de negative assosiasjoner og misforståelser.

Vi sitter med dette igjen med en sterk historisitet til hendelsene beskrevet av Matteus og Lukas.

4 Del B: Hvor viktig er jomfrufødselen for den kristne tro?

Vi vil i det følgende nevne og kort beskrive ulike teologiske motiver som *kan* utledes fra jomfrufødselen og som i særlig grad berører frelselæren. Derfor vil vi heller ikke dra linjene helt ut til sakramentforståelse, kirken og Jesu legemlige nærvær i verden. Deretter diskuterer vi i hvor stor grad disse motivene faktisk springer ut av jomfrufødselen alene, eller om de heller er knyttet til inkarnasjonsdogmet, slik min innledende tese lyder. Dette gjør vi først ved å se på forholdet mellom inkarnasjonsdogmet og jomfrufødselen, og så ved å prøve og konkluderer over hvordan vi skal forstå de teologiske motivene i relasjon til jomfrufødselen.

4.1 Teologiske dogmer og motiv

A: Jesus er menneske

Jesus er et virkelig menneske. Dette ble fremhevet av kirkefedrene mot doketisme. I det hele ble Jesu underfulle unnfangelse tatt med i dåpsbekjennelser og apostolikum og nikenum for nettopp å bevitne Jesu sanne menneskelighet mot den gnostiske doketismen. Ignatius sier det slik i sitt brev til Smyrnerne (år ...): ««Han som *virkelig* er kommet av Davids ætt som menneske, som er Guds Sønn etter Guds vilje og kraft, som *virkelig* er født av en jomfru og er døpt av Johannes for at all rettferdighet skulle bli oppfylt av ham.» (Ign Smyr 1,1)[min kursivering]. Og: «han er både av Maria og av Gud» (Ign Ef 7,2).²⁵ Han summerer (*recapitulo*) opp i seg det menneskelige og på den måten kan han dø som vår representant på korset som soning for menneskenes synder.

²⁴ Laato 2016: 61.

²⁵ Baasland & Hvalvik 1984.

B: Jesus er Gud

Jesus er Gud. Dette ble benektet av den jødiske ejonittismen som var den første formen for adoptianisme. I denne sammenheng kunne også jomfrufødselen tjene til å vise at Jesus virkelig var Gud, for han var unnfanget under underfulle omstendigheter bevirket ved Den Hellige Ånd og uten en jordisk far. Jomfrufødselen fungerer her som et tegn på at Jesus har guddommelig opphav.

C: Personalunion

Scaer skriver presist om personalunionens konsekvenser for forståelsen av Jesu død.

This genus [genus idiomaticum, som er en måte å forstå personalunionen på] is essential for a proper understanding of the Atonement in which the one person, Jesus Christ, God and man, offers His very human life for that of the sins of the world which by virtue of the personal union, is joined to the Son of God who makes it possible for this one human life to be the perfect sacrifice and just payment for the sins of the world.²⁶

Med personalunionen kan man argumentere godt for at Jesus som et menneske kunne dø for menneskers synder, og som Gud kunne han være syndfri og dermed være et perfekt offer. I tillegg bør det nevnes at når Jesus var Gud var hele den treenige Gud involvert i både å kreve offer og å være offer. Det den ene person gjør, gjør hele den treenige Gud. Vi ser her at foreningen av de to naturene skjer i unnfangelsen ved Den Hellige Ånd. Som gudmenneske er han det den perfekte mellommann mellom Gud og mennesker. "His conception by the Spirit and His birth from the Virgin Mary established Him as the universal Mediator between God and man between heaven and earth bridging in His person what originally belonged together, but was disrupted by sin."²⁷

D: Jesu syndfrihet

Jesu syndfrihet blir av noen trukket frem som en slags konsekvens av jomfrufødselen. Men her råder det uenighet. Mueller sier det slik: «In consequence of His supernatural conception Christ was free from both original sin (*peccatum originale*) and actual sin (*peccatum actuale*).»²⁸ Dette forklares ved å vise til Heb 7,26.27 og 1 Joh 3,5 og nærmest ved sirkelargumentasjon ved å bruke Matt 1:18 og Luk 1:35 som nettopp beskriver jomfrufødselen. Ingen av disse versene, kan jeg skjønne, gir tvingende argumenter for at det var jomfrufødselen som er årsak til Jesu syndfrihet. Højlund konkluderer annerledes enn Mueller: «Jomfrufødselen er netop ikke i stand til at begrunde Jesu syndfrihet, i og med

²⁶ Scaer 1989: 56.

²⁷ Scaer 1989: 39.

²⁸ Mueller 1934: 260.

at den indebærer, at Guds Søn modtog sin menneskenatur af Maria, et syndigt menneske som alle andre.»²⁹ Jeg følger her Højlund og tror man må bruke andre kilder for å begrunne Jesu syndfrihet. Det er heller tvilsomt å bruke jomfrufødselen som begrunnelse for Jesu syndfrihet, uten å forutsette katolske dogmer som Marias ubesmittede unnfangelse.

E: Skapelsen og nyskapelsen

Det er mulig å dra en kobling til skapelsesberetningene i 1 Mos 1-2. I den andre skapelsesberetningen får vi høre det slik: «Og Gud Herren formet mennesket av landjordens støv, og blåste livets ånde i hans nese, og mennesket ble til en levende sjel.» 1 Mos 2:7. Menneskets skapelse er en creatio mediata, altså skapelse ved jordens støv i dette tilfellet, mens å blåse livets ånde i mennesket er creatio ex nihilo. En interessant parallell kan fremsettes med hensyn på å forstå unnfangelsen av Jesus som formet av Marias liv (liksom Adam ble formet av landjordens støv), men Den Hellige Ånds gjerning var nødvendig som kraften (liksom livspusten ble blåst/åndet i mennesket). Vi tar med følgende betraktninger fra Kirkenes Verdensråds økumeniske utlegning av den nikenske trosbekjennelse:

Skriften setter ofte Den Hellige Ånd i forbindelse med skapelse og nyskapelse. Den eskatologiske fullendelse av menneskeheten og av hele skaperverket, foregriper i Jesu Kristi, den nye Adams oppstandelse, gjennomtrenges av kraften fra den livgivende Ånd. Når så Kristus kom for å forløse og fornye mennesket, var selve hans unnfangelse et verk av den samme ånd som blåste livspust i mennesket ved den første skapelse. (...) Når trosbekjennelsen tilskriver Den Hellige Ånds kraft inkarnasjonen av ham ved hvem alle ting ble skapt, så forbindes denne begivenhet med hele verden, dens fornyelse og fullendelse.³⁰

Jomfrufødselen ved Den Hellige Ånd fungerer her som et eskatologisk fremsyn av hva som skal komme, og forbinder skapelse med nyskapelse. Jomfrufødselen blir dermed satt i en helhetlig større ramme av den store frelseshistorien, fra skapelse til nyskapelse av Gud som griper inn utenfra.

F: Den andre Adam – Jesu person i brudd og kontinuitet med menneskeheten

På bakgrunn av både Jesu guddommelighet og menneskelighet og det enestående nye kan vi si at jomfrufødselen markerer et sterkt brudd med den gamle slektssammenhengen. Det måtte til et gudmenneske som både er Gud og menneske og dermed kommer utenfra, men samtidig er i kontinuitet med menneskeslekten.

²⁹ Højlund 2007: 345.

³⁰ Haanes & World Council of Churches Faith and Order Commission 1994: 89.

Bruddet viser at menneskets naturlige vei er utelukket for å bringe frelse. Højlund viser til den kulturelle forståelsen av kvinnen som den reseptive, mottagende, som føyer seg etter andres vilje, viser at «ved valget af kvinden frem for manden er det den stolte og egenmægtige menneskehed, der holdes ude – til fordel for det, der intet er.»³¹ Det viser altså til en monergistisk soteriologi! Gud selv måtte gripe inn utenfra for å gjennomføre hele sin frelsesplan. Et parafrasert sitat fra Kyrill av Alexandria kan tjene til å belyse dette:

Christ's conception, in initiating the saving drama of new creation, shows that redemption comes as divine gift. Human beings cannot inaugurate and carry through their own salvation. Like the original creation of the world, the new creation is divine work and pure grace—to be received on the human side, just Mary received the new life in her womb.³²

Kontinuiteten med menneskeslekten kan Ireneus forklare oss ved å svare på hvorfor Gud ikke bare kunne skape et helt nytt menneske av støv.

It was that there might not be another formation called into being, nor any other which should (require to) be saved, but that the very same formation should be summed up [in Christ as had existed in Adam], the analogy having been preserved.³³

Analogien mellom det første mennesket Adam og dermed alle mennesker, måtte beholdes slik at han frelste nettopp «denne» menneskeheten og ikke skapte en helt ny «formation».

Bruddet og kontinuiteten oppsummeres fremfor alle steder hos Paulus i Rom 5, hvor Den andre Adam brukes som en genial beskrivelse av den nye slektssammenhengen i Kristus (bruddet), som samtidig beholder nettopp analogien til den første Adam (kontinuiteten).

4.2 Inkarnasjonen og jomfrufødselen

Jeg påstår sammen med Austad at jomfrufødselen først og fremst er en anskueliggjøring av inkarnasjonen. Jomfrufødselen er inkarnasjonens *hvordan* og «hovedsaken er at Guds Sønn er kommet til verden i menneskeskikkelse. Unnfangelsen ved Ånden anskueliggjør *hvordan* dette skjedde, uten å gi noen egentlig forklaring på selve underet.»³⁴ Det betyr at inkarnasjonen er hovedsaken, mens jomfrufødselen anskueliggjør hvordan inkarnasjonen skjedde. Prenter setter det hele på spissen: «Det

³¹ Højlund 2007: 345.

³² Slik Kyrill blir parafrasert av O'Collins 1995: 278.

³³ Pick & Richardson 2019: 454.

³⁴ Austad 2012: 102.

er bekendelsen til inkarnationen, som bærer tanken om jomfrufødselen, ikke omvendt.»³⁵ Dette sier Prenter på bakgrunn av møtet med den historiske kritikk som blant annet innebefatter: [1] faktumet at jomfrufødselen ser ut til å ha vært fraværende i urkirkens kerygma og [2] at den sjangermessige karakteren til barndomsfortellingene ikke innbyr til historisk troverdighet. Det siste poenget mener jeg kan tilbakevises, mens det første synes jeg er vel verdt å ta med inn i beregningen om hvor sentral og viktig lærepunktet om jomfrufødselen skal være. Derfor stiller jeg meg enig med Prenter i at jomfrufødselen ikke kan gjøres til *conditio sine qua non* for en rett kristologi.³⁶ Her finner vi så klart andre vektlegginger, blant annet fra den angelikanske B. W. Randolph som mener følgende: “(...) to separate the Incarnation and the Virgin-Birth will prove to be an impossibility. Once reject the tradition of the Virgin-Birth, and the Incarnation will go with it.” Jeg vil påstå at her anføres en pragmatisk argumentasjon for koblingen og viktigheten av jomfrufødselen, ikke en prinsipiell argumentasjon. Denne pragmatiske argumentasjonen mener jeg likevel er viktig, og det er som pragmatikk at jomfrufødselen er viktig.

4.3 Konklusjon og diskusjon

Jeg vil dele opp viktigheten til jomfrufødselen i to aspekter: [1] prinsipiell og [2] pragmatisk. Prinsipielt sett er jomfrufødselen av mindre betydning og viktighet i den kristne tro. Dette er fordi som vi kan se gjennom foregående undersøkelse at [1] jomfrufødselen er bare utnyttet eksplisitt to steder i NT og ikke en del av urkirkens kerygma, [2] den er ikke skapt for å dekke sterke teologiske behov, men en ren historisk kjensgjerning og [3] den er ikke bærer av sterke teologiske motiver i seg selv, men peker på inkarnasjonsdogmet som er fundamentaldogmet. Prinsipielt sett er jomfrufødselen et tegn som peker på teologiske motiver om hvem Jesus er og hva frelsen er. Men det er først og fremst inkarnasjonsdogmet som er bærer av de virkelige store teologiske dogmene om Jesu menneskelighet og guddommelighet (A og B), personalunion (C) og dermed også syndfrihet (D). Man trenger ikke jomfrufødselen som en begrunnelse for disse dogmene, heller ikke bibelen benytter seg av jomfrufødselen som begrunnelse for dette. Men jomfrufødselen har i tillegg til å peke på de foregående dogmene via inkarnasjonsdogmet, noen teologiske motiver den peker på som et tegn, blant andre: frelsen som kommer utenfra (E) og den andre Adam – bruddet og kontinuiteten med menneskeslekten (F).

Fra den pragmatiske siden derimot må vi innrømme at jomfrufødselen har større betydning, nettopp ved å være så nært knyttet til og avhengig av inkarnasjonsdogmet, fungerer den som en «beskyttelse»

³⁵ Prenter 1962: 473.

³⁶ Prenter 1962: 471.

og virkelig realisering av inkarnasjonen. Jomfrufødselslærens pragmatiske teologiske betydning er i dens historiske realitet som gjør det guddommelige Logos komme til verden i kjød, helt konkret og nærværende og som også innebærer at frelsen, som er en konsekvens av Jesu død, er kommet til menneskene som helt konkret og nærværende. Håpet om det evige liv blir dermed forankret i historiske og «rett frem» hendelser (Jesu underfulle unnfangelse, fødsel, død og oppstandelse). Den pragmatiske betydningen er altså at den beskytter inkarnasjonsdogmet mot en svevende symbolsk/åndelig forståelse av den kristne tro og inkarnasjonsdogmet. Inkarnasjonen kan dermed aldri handle om at Gud tar opp i seg hele menneskeheten på et allment plan eller bare være en symbolsk myte uten forankring i virkeligheten. Inkarnasjonen forankres i virkeligheten ved jomfrufødselen. På bakgrunn av dette vil vi konkludere med at jomfrufødselsdogmet fungerer som en forklaring til, avgrensning av og bygger på, inkarnasjonsdogmet.

5 Avslutning

Jeg har med dette vist at min innledende tese må sies å være rett: Jomfrufødselsdogmet fungerer i kristen teologi som en forklaring, avgrensning og tillegg til fundamentaldogmet om inkarnasjonen. Dette er dens plass i den systematiske teologien.

6 Litteraturliste

Austad, T. (2012). *Kristologi: en innføring*. Cappelen Damm høyskoleforl.

[https://www.nb.no/search?q=oaiid:"oai:nb.bibsys.no:991218635064702202"&mediatype=bøker](https://www.nb.no/search?q=oaiid:)

Barth, K. (1956). *Church dogmatics: Vol. 1 Pt. 2 : The doctrine of the word of God: Bd. Vol. 1 Pt. 2*. T&T Clark.

Bird, M. F. (2017). *Jesus the eternal son: answering adoptionist Christology*. William B. Eerdmans Publishing Company.

Baasland, E. (1991). *Ordet fanger: Bibelen og vår tid*. Universitetsforlaget.

http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007111600030

Baasland, E., & Hvalvik, R. (1984). *De apostoliske fedre*. Luther. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2008060404079

Højlund, A. C. (2007). *Men han gav afkald: bidrag til kristologien* (Bd. 11). Kolon.

Haanes, V. L. & World Council of Churches Faith and Order Commission. (1994). *Vi bekjenner den ene tro: en økumenisk utlegning av den apostoliske tro, slik den bekjennes i den Nikensk-*

konstantinopolitanske trosbekjennelse (381). Verbum. http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010061503005

Kuhner, M. G. (2017). Ignatius of Antioch's Letter to the Ephesians 19.1 and the Hidden Mysteries: A Trajectory of Interpretation from Origen to Thomas Aquinas. *The Journal of Theological Studies*, 68(1), 93–120. <https://doi.org/10.1093/jts/flx053>

Kärkkäinen, V.-M. (2016). *Christology: A Global Introduction*. Baker Academic.

Laato, A. (2016). Celsus, Toledot Yeshu and early traces of apology for the virgin birth of Jesus. *Scripta Instituti Donneriani Aboensis*, 27, 61–80.

Mueller, J. T. (1934). *Christian dogmatics: a handbook of doctrinal theology for pastors, teachers, and laymen*. Concordia.

Nafzger, S. H., Johnson, J. F., Lumpp, D. A., & Tepker, H. W. (2017). *Confessing the Gospel: a Lutheran approach to systematic theology*. Concordia Publishing House.

O'Collins, G. (1995). *Christology: a biblical, historical, and systematic study of Jesus Christ*. UP.

Pannenberg, W. (1977). *Jesus, God and man* (2. ed.). Westminster Press.

Pick, B., & Richardson, E. C. (2019). *Ante-nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers Down to A. D. 325; the Apostolic Fathers, Justin Martyr, Irenaeus*. Eerdmans.

Pieper, F. (1951). *Christian dogmatics: 2* (Bd. 2). Concordia PublHouse.

Prenter, R. (1962). *Skabelse og genløsning: dogmatik* (3. udg.). G.E.C. Gads forlag.

Scaer, D. P. (1989). *Christology* (Bd. 6). International Foundation for Confessional Lutheran Research.

Skarsaune, O. (1997). *Troens ord: de tre oldkirkelige bekjennelsene*. Luther.

http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2010083108083